

**กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน:
กรณีศึกษาชุมชนบ้านภูผา ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง**

นางสาววิชชุดา แก้วศิริ*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเจตนามุ่งนำเสนอกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน และปัญหาอุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะและความต้องการในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเน้นการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) จากชุมชน จำนวน 15 คน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ โดยใช้หลักการสะท้อนเคียงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่บริบท (Context)

สำหรับผลการศึกษา พบว่า ลักษณะนิสัยของผู้ที่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ประกอบด้วยลักษณะผู้ที่มีความเสียสละ อดทนอดกลั้น แบ่งปัน เห็นแก่ส่วนรวม ซื่อสัตย์ ไม่หวังผลตอบแทน มีความเมตตากรุณา เคารพกฎกติกา และให้โอกาสผู้อื่น โดยคิดว่าทำเพื่อชุมชน เพื่อลูกหลานในอนาคต ร่วมทำกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูทะเลสาบ และได้แบ่งปัน พุดคุย แลกเปลี่ยนกัน เหตุผล ความสำคัญ ความจำเป็นของการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมนั้นทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี เกิดการร่วมมือ ประสพผลสำเร็จและเกิดอาชีพที่ยั่งยืน กระบวนการเสริมสร้างนั้น ใช้วิธีชักชวน ไปอบรม สัมมนา รวมทั้งพยายามพุดคุยให้ฟังบ่อย ๆ บอกกล่าวถึง ประโยชน์และสิ่งที่ได้รับ รวมถึงสอนลูกหลาน เทคนิคการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันนั้น คือการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง พยายามพุดคุยให้ฟังบ่อย ๆ ช้า ๆ ชักชวนเข้ากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และเป็นผู้ให้ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน คือร่วมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม ปักเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ รวมถึงการจับสัตว์น้ำตามขนาดเท่านั้น ทำความเข้าใจกับคนในชุมชนและออกกฎระเบียบกติกา สถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน คือสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนาและสภาพความเป็นอยู่ในชุมชนที่มีความเอื้ออาทร วิธีการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของ ชุมชน ใช้วิธีการสอนในแต่ละวัยต่างกัน สำหรับวัยเด็ก พ่อแม่ประพฤติเป็นแบบอย่าง สนับสนุนและปลุกฝัง พยายามพุดช้า ๆ บ่อย ๆ และ

ปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนา ส่วนวัยเรียน คุณครูผู้สอนอบรมสั่งสอนแทรกเนื้อหาและพาเข้าร่วมกิจกรรม และวัยผู้ใหญ่ให้ตระหนักถึงปัญหาาร่วมกัน พยายามพูดซ้ำ ๆ บ่อย ๆ และปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง ผู้รับผิดชอบในแต่ละวัยนั้น วัยเด็กควรเป็นครอบครัวและมัสยิด วัยเรียนควรเป็นครอบครัวและโรงเรียน และวัยผู้ใหญ่ควรเป็นครอบครัวและชุมชน

ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันพบว่า เกิดจากความไม่เข้าใจของคนในชุมชนในสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ ความเห็นแก่ตัว ความพร้อมของแต่ละคนและงบประมาณ

คำสำคัญ: กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึก ส่วนรวมร่วมกัน

* นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ 10240

Email: wichchuta.ka@rd.go.th

The Process of Consciousness Promotion for Common Benefits of the Community : A Study of Ban Phubha, Tambon Komark, Pak Payoon District Pattaung Province

*Wichchuta Keawsiri**

Abstract

The objectives of this study are 1) to study the process of consciousness promotion for common benefits of the community, 2) to study problems, obstacles including recommendations and needs for the process of consciousness promotion for common benefits of the community.

It is a qualitative research at Ban Phubha community, Tambon Komark, Pak Payoon district, Pattalung province by collecting data from relevant document and in-depth interview of 15 key-informants. Data analysis is done with logical context description and relevant theoretical concepts, with the help of descriptive statistics.

Results of the study can be summarized as follows :

1. The people with consciousness for common benefits have these characters : sacrifice, endurance, sharing, thinking of common good, honesty, no expectation of returns, kindness, rule obeying, giving people a chance by devoting self for community, for younger generation in the future. Participation in community activities, in revival and conservation of the Lake and exchange knowledge through conversation and sharing.

2. Behaviours indicating consciousness for common benefits are releasing marine animals, participating in group activities including catching marine animals according to the designated rules.

3. The process of promotion of common benefit consciousness begin with suggestion for participation in a seminar, often talking to each other referring to expected benefits including teaching younger generation by using the common technics for this by practicing as example, repeating results by talking and persuade them to join group and acting as honors.

The institution relate to the promotion of common benefit consciousness are the family, education and religious institution within the community.

Teaching among different age-groups can be different ; for children, parent will act as examples, support and repeat for the desire results, become religiosity. Teachers try to make points and take them to participant in community activities. Among adults, try to convince them to realize the common problems, repeat and act as example, those responsible for children training should be family and masjid; students should be family and school , adults should family and community.

4. Among problems and obstacles found are lack of understanding by villagers , selfness, not ready or unprepared including budgets.

Recommendations among important ones are supporting from outside in revival and conversation of the Lake.

Keywords: The Process of Consciousness Promotion, Common Benefits

*Graduated School of Social and Environmental Development

Email: wichchuta.ka@rd.go.th

บทนำ

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อนำประเทศไปสู่ความทันสมัย (Modernization) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการเพิ่มผลผลิตมวลรวมรายได้ประชาชาติ กอปรกับได้มีการนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 1 พ.ศ.2504) เป็นต้นมา มีส่วนผลักดันให้ประเทศไทยก้าวสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งผลของการพัฒนาดังกล่าวทำให้สังคมเมืองและสังคมชนบทมีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจ การเมือง และการหลั่งไหลของวัฒนธรรมจากต่างชาติโดยเฉพาะทาง วัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว จนจิตใจของบุคคลพัฒนาและรับไม่ทัน ทำให้คนไทยเกิดความขัดแย้งระหว่างค่านิยมเดิมกับค่านิยมใหม่ มีการดำเนินนโยบายตามเสรีตะวันตกอย่างไร้ขอบเขต เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน สร้างให้เกิดความเห็นแก่ตัวของแต่ละคน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ไม่ได้เสริมสร้างลักษณะการคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน ขาดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ ผู้คนส่วนใหญ่จึงยึดโยง ความสัมพันธ์อยู่บนรากฐานของผลประโยชน์เงินทองและความอยู่รอด อีกทั้งทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้ อย่างไม่มีขีดจำกัดและขาดการจัดการอย่างเหมาะสม เพื่อเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการเบียดเบียนทำลาย สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณะสมบัติของส่วนรวมต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้ ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุนี้จึงมีความพยายามในการเสริมสร้างลักษณะการคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน เพื่อให้ปัจเจก ทรัพยากรธรรมชาติ คน และเงิน ถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และในยุทธศาสตร์ของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีตัวชี้วัด 6 ตัว ในประเด็นหลักการมั่นคงของมนุษย์ โดยตัวชี้วัดในหลักการนี้ทางด้าน จิตใจนั้นสำคัญที่สุด ตัวบ่งชี้หนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ด้านจิตใจนั้นคือ “สร้าง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว” ซึ่งความมั่นคงของมนุษย์นี้เป็นตัวการสำคัญในการขับเคลื่อนทุนทาง สังคมของมนุษย์ให้สังคมพัฒนาอย่างเข้มแข็ง ยั่งยืน

เกาะหมากตั้งอยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนกลาง ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ลักษณะพื้นที่เป็นเกาะที่ราบเชิงเขาตั้งอยู่ในเขตแนวศูนย์สูตร เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะนิเวศ 3 น้ำ ซึ่งจะมีพันธุ์ปลาต่าง ๆ ที่ถูกกระแสน้ำได้พัดพามาสู่ ชุมชน ซึ่งได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างสมบูรณ์ มีลักษณะที่พึ่งพิงและผูกพันกับธรรมชาติเป็นอย่างมาก จนกระทั่งหลังจากปี พ.ศ. 2498 มีการปิดปากกระวะ เป็นการสร้างเขื่อน และฝายกั้นคลอง เกิดโครงการพัฒนาจากภาครัฐหลังไหลเข้ามา มีการตัดไม้บริเวณพื้นที่ต้นน้ำ เพื่อแปรสภาพเป็นพื้นที่เกษตรกรรม รวมไปถึงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก ในปี พ.ศ. 2528 มีการขุดร่องทะเล เป็นผลให้เกิดปรากฏการณ์แปลกใหม่แก่ชาวประมงเกาะหมาก นั่นคือ มีสัตว์น้ำที่ไม่คุ้นเคยเข้ามาในทะเลสาบตอนกลาง ซึ่งเป็นสัตว์น้ำเค็ม หลังจากนั้นไม่นานปรากฏการณ์สัตว์น้ำนอกถิ่นมาเยือนก็หมดลง รวมถึงกุ้งหิวมัน ปลาประจำถิ่นก็เริ่มน้อยลงตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับการเพิ่มของจำนวนประชากร ทำให้เร่งการใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ซึ่งรวมถึงสัตว์น้ำ ทำให้ขาดความมั่นคงทางอาหาร

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงลักษณะจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของคนในชุมชน ที่ยังคงลักษณะความเป็นชุมชนที่มีค่านิยมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมอยู่ คือ ยังคงมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยมุ่งหวังที่จะรับทราบถึงกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้รับไปใช้เป็นแนวทางในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน ให้รักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะและความต้องการในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

แนวคิด ทฤษฎี

1. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน คำว่าจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน มีผู้สนใจศึกษาโดยเน้นใช้คำที่แตกต่างกัน เช่น จิตสาธารณะ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จิตสำนึกถึงส่วนรวมร่วมกัน จิตสังคม เป็นต้น แต่มีส่วนที่เห็นสอดคล้องกัน โดยเฉพาะ การคำนึงถึงสิทธิและผลประโยชน์ผู้อื่น การแบ่งปัน เสียสละ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ปรารถนา ดังนั้นการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน จึงเป็นประเด็นที่มีผู้สนใจในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน คนในชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม หมายถึง การตื่นตัว ความรู้สึกนึกคิดและความปรารถนาต่าง ๆ ที่

ต้องการเข้าไปช่วยเหลือ มีการปฏิบัติตน มีส่วนร่วมที่ดีในกิจกรรมของชุมชน ให้ความร่วมมือ เสียสละ กำล้าง ภาย กำล้างทรัพย์ เป็นการตระหนักรู้และคำนึงถึงผู้อื่น

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน

แนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคมว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝังอบรมการฝึกปฏิบัติการ ได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจปัจจัยเหล่านี้จะค่อยๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัย การกล่อมเกลา ทางสังคม ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่ทางสังคมต้องการ เด็กที่เกิดมาจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคม สามารถอยู่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้ การขัดเกลาทางสังคม ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงจากสภาพธรรมชาติ เป็นมนุษย์ผู้มีวัฒนธรรม มีสภาพแตกต่างจากสัตว์ร่วมโลกชนิดอื่น ดังนั้นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) อาศัยสถาบันทางสังคมในการอบรมสั่งสอนให้มนุษย์รู้จักระเบียบของสังคม ถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ที่คาดหวังไว้ไปยังบุคคลผู้เป็นสมาชิกใหม่ ซึ่งหมายถึง ครอบครัว (Family) ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง เครือญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง นับเป็นบุคคลกลุ่มแรกเป็นสถาบันสำคัญ ที่เป็นตัวแทนผู้ให้การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ ตั้งแต่เริ่มเกิดจนเติบโต ทั้งใกล้ชิดและยาวนานนับปี บ้านเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด และเป็นหลักสำคัญในการที่จะถ่ายทอดหล่อหลอม ความรู้สึก ความรู้ เจตคติ อุดมคติ ความเชื่อ ค่านิยม อารมณ์ และแนวทางในการดำรงชีวิตกายหน้าให้แก่เด็ก จนกลายเป็นลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพของสมาชิกใหม่ในที่สุด โรงเรียน (School) เป็นสถาบันผู้ให้การศึกษแก่เยาวชนโดยตรง เป็นตัวแทนของสังคมที่ให้การศึกษอบรมอย่างมีแบบแผน (Formal Education) หลักสูตร จุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้ต่าง ๆ เรียนรู้ถึงระบบขนบธรรมเนียม ประเพณี มีศีลธรรมจรรยา ค่านิยม ปรัชญา (แนวความคิด) วัฒนธรรม ฝึกระเบียบ วินัย แบบแผน ได้สมาคมกับผู้อื่นเป็นจำนวนมากในลักษณะต่าง ๆ กัน ให้รู้จักสิทธิหน้าที่ ความปลอดภัย สุขภาพพลานามัยของตนเอง คนอื่น และสังคมทั่วไป ได้รับถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ เพิ่มพูนประสบการณ์ด้านต่าง ๆ นับเป็นการพัฒนาบุคคลไปสู่ความสำเร็จด้านกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้ดียิ่งขึ้น กลุ่มเพื่อน (Peer Group) ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ย่อมมีเพื่อน เด็กนักเรียนนักศึกษา มีเพื่อนร่วมโรงเรียน ร่วมสถาบันการศึกษา คือ วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ผู้ใหญ่มีเพื่อนร่วมงานอาชีพร่วมสถาบัน ครอบครัวมีเพื่อนบ้าน ในสังคมมีเพื่อนร่วมชาติ การที่บุคคลมีเพื่อนปะทะสังสรรค์หรือสมาคม หรือร่วมกิจกรรมกัน กลุ่มเพื่อนจะเป็นกลุ่มตัวแทนในขบวนการสังคมประกิดเพื่อให้รู้ระเบียบของสังคม มารยาทของสังคม วัดหรือสถาบันศาสนา (Religious Institution) แต่ละสังคมย่อมมีศาสนาเป็นสถาบันให้การอบรมสั่งสอนสมาชิกของสังคมนั้น ๆ ให้ละชั่ว ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ มีศีลเป็น

ข้อกำหนดให้ละชั่ว มีธรรมเป็นข้อกำหนดให้ประพฤติปฏิบัติ สถาบันศาสนา ทำให้ที่ปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ แนวทางสู่สันติสุข สถาบันศาสนาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของสังคมในอันที่จะหล่อหลอมบุคลิกภาพ ของบุคคล สื่อสารมวลชน (Mass Communication) นับวันยังมีอิทธิพลและทวีความสำคัญในกระบวนการ อบรมเลี้ยงดูมากยิ่งขึ้นทุกที และกลุ่มอาชีพ (Professional Groups) กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ก็มีระเบียบปฏิบัติเฉพาะ ของตนสมาชิกใหม่ของแต่ละกลุ่มอาชีพ จะต้องเรียนรู้ระเบียบข้อปฏิบัติของกลุ่มอาชีพนั้น ๆ ด้วยและต้อง ปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มอาชีพให้ได้

วิธีการศึกษาและกรอบแนวคิดในการศึกษา

สำหรับในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเน้นการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant)จากชุมชน 15 คน เป็นชุมชนบ้านภูผา* ตำบล เกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงนอกจากนี้ผู้ศึกษายังมีการการศึกษาสืบค้นประวัติความเป็นมา และ บริบทของชุมชน ในมิติต่างๆ อีกทั้งยังได้มีการศึกษา ทบทวนแนวคิดจากเอกสาร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานใน การศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักตรรกะเทียบเคียงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ควบคู่บริบท (Context) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเชิงรูปธรรม

ผลการศึกษา

1. ความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านความสัมพันธ์ของทรัพยากรธรรมชาติกับชุมชน พบว่า ปริมาณสัตว์น้ำ ลดลง (ร้อยละ 86.67) รองลงมาเห็นว่าลักษณะของน้ำและดินเปลี่ยนแปลงไป (ร้อยละ 80.00) สามารถคาดการณ์ได้ เหมือนในอดีต (ร้อยละ 6.67) ด้านสาเหตุการเปลี่ยนแปลง เกิดจากการทอดทิ้งน้ำลึกและเครื่องมือประมง (ร้อยละ 46.67) รองลงมาเกิดจากปิดป่ากระวะ (ร้อยละ 40.00) และน้ำเสียจากเกษตรและอุตสาหกรรม (ร้อยละ 26.67) ด้าน ความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติต่อตนเองและคนในชุมชนพบว่าเป็นแหล่งอาหาร (ร้อยละ 93.33) รองลงมาเป็น แหล่งรายได้ (ร้อยละ 60.00) และเป็นวิถีชีวิต (ร้อยละ 26.67)

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์กับชุมชน

ความสัมพันธ์กับชุมชน	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
การรับรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน		
ปริมาณสัตว์น้ำลดลง	13	86.67
ลักษณะของน้ำและดินเปลี่ยนไป	3	20.00
ไม่สามารถคาดการณ์ได้เหมือนในอดีต	1	6.67
สาเหตุการเปลี่ยนแปลง		
การปิดปากกระวะ	6	40.00
การก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก	7	46.67
เครื่องมือประมง	7	46.67
น้ำเสียจากการทำเกษตรและอุตสาหกรรม	4	26.67
ความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ		
เป็นวิถีชีวิต	4	26.67
เป็นแหล่งอาหาร	14	93.33
เป็นแหล่งรายได้	9	60.00

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ของทรัพยากรธรรมชาตินั้น ได้มีการรับรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน ซึ่งเห็นได้จากปริมาณสัตว์น้ำเริ่มน้อยลง สาเหตุหลักในการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกส่งผลกระทบต่อการใช้เครื่องมือประมงที่มีความรุนแรงและทำลายล้างมากขึ้น รวมถึงการปิดปากกระวะ ซึ่งเป็นการปิดกั้นระบบการไหลเวียนของทะเลสาบ 3 น้ำ ปิดช่องทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างทะเลสาบสงขลากับอ่าวไทย เป็นการตัดเส้นทางของสัตว์น้ำวัยอ่อน ปลาหลายชนิดจึงเริ่มสูญพันธุ์ และปิดเส้นทางให้น้ำฝน ดิน ตะกอน และวัชพืชออกสู่ทะเลอ่าวไทย วัชพืชจึงถูกสะสมเป็นตะกอนในก้นทะเลสาบทำให้เกิดความตื้นเขิน จะเห็นได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติกับคนในชุมชนบ้านภูผาจะพบว่ามีความสัมพันธ์ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ 1.) เป็นแหล่งอาหาร เนื่องจากคนในชุมชนนั้นเดิมประกอบอาชีพหลักเป็นชาวประมง ภายหลังได้หันไปทำสวนยางพารากันมากขึ้น แต่ยังมีกรออกไปหาสัตว์น้ำ เพื่อนำมาบริโภคและถือว่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญไม่ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายจากการซื้ออาหาร 2.) เป็นแหล่งรายได้ เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนยังประกอบอาชีพทำประมงเป็นอาชีพหลัก หรือบางครอบครัว หากเหลือจากการบริโภคก็จะนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ 3.) เป็นวิถีชีวิต เนื่องจากชาวบ้านเกิดและเติบโตในชุมชน สัมผัสกับชีวิตทะเลมาตั้งแต่เกิด สามารถคาดการณ์ถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ

2. กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

2.1 ลักษณะจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

คือ ความเสียสละ อันดับที่สองคือ มี

ความอดทนอดกลั้น (ร้อยละ 60.00) นอกจากนี้ลักษณะของจิตสำนึกยังมีอีกหลากหลายลักษณะ เช่น การแบ่งปัน (ร้อยละ 40.00) การเห็นแก่ส่วนรวม (ร้อยละ 33.33) ความซื่อสัตย์ (ร้อยละ 26.67) การไม่หวังผลตอบแทน (ร้อยละ 20.00) การมีความเมตตากรุณา การเคารพกฎระเบียบกติกาและการให้โอกาสผู้อื่น (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 2 แสดงลักษณะนิสัย

ลักษณะนิสัย	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
เห็นแก่ส่วนรวม	5	33.33
ซื่อสัตย์	4	26.67
แบ่งปัน	6	40.00
เสียสละ	15	100.00
อดทนอดกลั้น	9	60.00
เมตตากรุณา	1	6.67
ไม่หวังผลตอบแทน	3	20.00
เคารพ กฎระเบียบกติกา	1	6.67
การให้โอกาสผู้อื่น	1	6.67

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของคนในชุมชน จะพบว่า มี 9 ลักษณะด้วยกัน ซึ่งเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้คือ 1. เสียสละ โดยเฉพาะการเสียสละเวลา และแรงกาย ในการทำงานเพื่อส่วนรวม 2. อดทนอดกลั้น อาจมีคนบางกลุ่มไม่เข้าใจ จึงต้องทำให้ต้องอดทนอดกลั้น 3. แบ่งปัน เพื่อแผ่ เอื้ออาทรต่อกัน หากได้รับพันธุ์ผักมาจะแผ่แบ่งปันให้ผู้อื่น ไปปลูก ไปขยายพันธุ์ ยังรวมถึงการถ่ายทอด แบ่งปันความรู้จากการไปอบรมเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ และก่อให้เกิดความร่วมมือกัน 4. เห็นแก่ส่วนรวม ควรทำเพื่อส่วนรวมก่อน ไม่คิดถึงตัวเอง 5. ซื่อสัตย์ จึงทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกัน 6. ไม่หวังผลตอบแทน เห็นว่าการทำงานนั้นทำเพื่อชุมชนของตนเอง จะทำให้คนในชุมชนมีอาชีพในท้องถิ่น อย่างมั่นคง 7. เมตตากรุณา คิดถึงผู้อื่น มีความรักความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นเป็นสุข 8. เคารพกฎกติกา ชุมชนมีวิถีที่ยึดปฏิบัติร่วมกันมีการปฏิบัติตามกฎกติกา 9. การให้โอกาสผู้อื่น โดยให้โอกาสผู้ที่มีความสามารถและมีจิตอาสาในการทำงาน เข้าร่วมเป็นผู้นำหรือแกนนำต่างๆของกลุ่มในชุมชน

2.2 วิธีคิดและวิธีปฏิบัติ ด้านวิธีคิด พบว่าทำเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนามีความเข้มแข็งและยั่งยืน (ร้อยละ 33.33) รองลงมาคิดว่าทุกคนในชุมชนต้องพึ่งพากัน (ร้อยละ 26.67) และคิดว่าให้เข้าใจในงานที่ทำและทำเพื่ออนาคตลูกหลานเท่านั้น (ร้อยละ 13.33) **ด้านวิธีปฏิบัติ** พบว่าเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของกลุ่มในชุมชน (ร้อยละ 40.00) วิธีปฏิบัติอันดับที่สองคือ การร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลสาบ (ร้อยละ 33.33) และอันดับรองลงมาคือการสร้างกลุ่มในชุมชน (ร้อยละ 13.33) และการแบ่งปันพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 3 แสดงวิธีคิดและวิธีปฏิบัติ

วิธีคิดและวิธีปฏิบัติ	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
วิธีคิด		
คิดว่าทุกคนในชุมชนต้องพึ่งพากัน	4	26.67
ทำเพื่ออนาคตลูกหลาน	2	13.33
ให้เข้าใจงานตนเอง	2	13.33
เพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนามีความเข้มแข็งยั่งยืน	5	33.33
วิธีปฏิบัติ		
แบ่งปัน พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	1	6.67
การสร้างกลุ่มต่างๆในชุมชน	2	13.33
ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	5	33.33
ร่วมกิจกรรมกลุ่ม	6	40.00

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าวิธีคิดและวิธีปฏิบัติของคนในชุมชน มีดังต่อไปนี้ คือด้านวิธีคิด อยากให้เข้าใจงานที่ตนเองทำ คนในชุมชนต้องพึ่งพากัน เพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนามีความเข้มแข็ง ยั่งยืน เพื่ออนาคตของลูกหลานในภายภาคหน้า ด้านวิธีปฏิบัติ เริ่มจากการแบ่งปัน พูดคุยแลกเปลี่ยนร่วมกันในชุมชน สร้างกลุ่มต่างๆ ร่วมกิจกรรมและร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากร

2.3 การเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

2.3.1 เหตุผล ความสำคัญ ความจำเป็นของการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน พบว่าทำเพื่อให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีและความร่วมมือ จำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 33.33) อันดับที่สองคือทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (ร้อยละ 20.00) และทำเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนาดำเนินไปและเกิดอาชีพที่ยั่งยืน มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 13.33)

ตารางที่ 4 แสดงเหตุผล ความสำคัญ ความจำเป็นของการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

เหตุผล ความสำคัญ ความจำเป็นของการเสริมสร้างจิตสำนึก เพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
ชุมชนเกิดการพัฒนาได้ง่ายขึ้น	2	13.33
ชุมชนประสบผลสำเร็จลุ่่วงไปด้วยดี	3	20.00
ชุมชนเกิดความรักสามัคคี	5	33.33
ชุมชนเกิดความร่วมมือ	5	33.33
ชุมชนเกิดอาชีพยั่งยืน	2	13.33

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าเหตุผลความสำคัญ ความจำเป็นของการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม นั้นจะทำให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ชุมชนก็จะเกิดความร่วมมือ จะทำสิ่งใดก็ประสบผลสำเร็จลุ่่วงไปด้วยดี ชุมชนพัฒนาได้ง่ายขึ้น เกิดอาชีพในท้องถิ่นที่ยั่งยืนได้

2.3.2 วิธีการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน พบว่า ต้องชักชวนไปอบรมหรือประชุม และพยายามพูดคุยให้ฟังบ่อยๆ ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 73.33) รองลงมาคือต้องบอกกล่าวถึงประโยชน์และสิ่งที่ได้รับ (ร้อยละ 26.67) และต้องสอนลูกสอนหลาน (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 5 แสดงวิธีการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

วิธีการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
ชักชวนไปอบรมหรือประชุม	11	73.33
พยายามพูดคุยให้ฟังบ่อยๆ	11	73.33
บอกกล่าวถึงประโยชน์และสิ่งที่ได้รับ	4	26.67
สอนลูกสอนหลาน	1	6.67

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าวิธีการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม โดยการชักชวนกันไปอบรมหรือประชุม รวมถึงการพยายามพูดคุยให้ฟังบ่อยๆบอกกล่าวถึงประโยชน์และผลที่จะได้รับและบอกกล่าวโดยการสอนลูกสอนหลาน

2.3.3 เทคนิคการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน พบว่า เทคนิคการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันเห็นว่าต้องปฏิบัติตัวให้เห็นเป็นตัวอย่าง (ร้อยละ 53.33) อันดับที่

สองคือการพยายามพูดคุยให้ฟังบ่อยๆ ซ้ำๆ (ร้อยละ 33.33) รองลงมาคือการชักชวนเข้ากลุ่มต่างๆ ในชุมชน เพื่อทำกิจกรรม (ร้อยละ 20.00) และต้องเป็นผู้ให้ (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 6 แสดงเทคนิคการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

เทคนิคการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
ปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง	8	53.33
พยายามพูดคุยให้ฟังบ่อยๆ ซ้ำๆ	5	33.33
ชักชวนเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรม	3	20.00
ต้องเป็นผู้ให้ก่อน	1	6.67

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าเทคนิคการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม นั้นต้องปฏิบัติตัวให้เห็นเป็นตัวอย่าง หากมีโอกาสดังกล่าวก็พยายามพูดคุยให้ฟังซ้ำๆ บ่อยๆ ชักชวนเข้ากลุ่มต่างๆ ในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันและต้องคิดที่จะเป็นผู้ให้ก่อนเสมอ

2.3.4 พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชนพบว่า พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันเห็นว่าต้องร่วมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ (ร้อยละ 86.67) อันดับที่สองคือร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม (ร้อยละ 66.67) รองลงมาคือร่วมปักเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ (ร้อยละ 33.33) การจับสัตว์น้ำตามขนาดเท่านั้น (ร้อยละ 13.33) และร่วมทำความเข้าใจกับคนในชุมชน และร่วมออกกฎระเบียบกติกาจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 7 แสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
ร่วมทำความเข้าใจกับคนในชุมชน	1	6.67
ร่วมออกกฎระเบียบ กติกา	1	6.67
ร่วมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	13	86.67
ร่วมปักเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ	5	33.33
ร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม	10	66.67
จับสัตว์น้ำตามขนาดเท่านั้น	2	13.33

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม นั้นได้ร่วมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำทั้งปลาและกุ้ง การทำกิจกรรมกลุ่มในชุมชน การปักเขต ร่วมอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และเขตห้ามลือมกระทุ้งน้ำ รวมถึงการจับสัตว์น้ำตามขนาดเท่านั้น นอกจากนี้ได้เข้าร่วมทำความเข้าใจกับคนในชุมชนให้รับรู้และตระหนักถึงปัญหาร่วมกันในการฟื้นฟูทะเลสาบ และมีการคิดร่วมกัน ดูแลร่วมกัน โดยร่วมกันออกกฎระเบียบ กติกา จึงก่อให้เกิดความหวงแหน

2.3.5 สถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชนพบว่า สถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน เห็นว่าเป็นหน้าที่หลักของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนาจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 100.00) รองลงมาคือบริบทชุมชน (ร้อยละ 93.33)

ตารางที่ 8 แสดงสถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

สถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
สถาบันครอบครัว	15	100.00
สถาบันการศึกษา	15	100.00
สถาบันทางศาสนา	15	100.00
บริบทชุมชน	14	93.33

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าสถาบันทางสังคมที่มีส่วนช่วยในการเสริมสร้าง เป็นหน้าที่หลักของสถาบันต่างๆ ดังนี้ 1.สถาบันครอบครัว มีบทบาทในการปลูกฝังและเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม คือ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ให้การอบรมแนะนำตักเตือนสั่งสอน มีกฎเกณฑ์กติกา ให้รู้จักทำบุญให้ ทาน รู้จักแบ่งปัน เสียสละให้ผู้อื่น สอนให้รู้จักและช่วยเหลือทำงานต่างๆทั้งที่บ้านและในชุมชน รวมทั้งต้องประพฤติตัวให้เป็นแบบอย่างดังที่อบรมสั่งสอน 2. สถาบันการศึกษา ผู้ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษา คือบุคลากรของสถาบันซึ่งได้แก่ ครูอาจารย์จะต้องอบรมสั่งสอนและปลูกฝังด้านจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันควบคู่ไปกับการสั่งสอนความรู้ด้านวิชาการด้วย ต้องมีการติดตามประเมินผล หากในชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางโรงเรียนจะต้องพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วย 3. สถาบันศาสนา ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม บทบาทของมัศยิดหรือบทบาทของผู้นำทางศาสนามีความสำคัญอย่างมากในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม 4. บริบทต่างๆในชุมชน ซึ่งได้แก่ บทบาทของผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มได้มีความตระหนักในการแก้ปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมและร่วมกันฟื้นฟูทะเลสาบ ผ่านกิจกรรมกลุ่มต่างๆในชุมชน 5.บริบทต่างๆนอกชุมชน เป็นบทบาทจากภายนอกซึ่งถือได้ว่ามีส่วนในการปลูกฝังหรือเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้คนในชุมชนได้เหมือนกัน

2.4 วิธีการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

2.4.1 วิธีการสอนในแต่ละช่วงวัย (วัยเด็ก วัยเรียน วัยผู้ใหญ่)

พบว่า วิธีการสอน

จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันในแต่ละวัย เห็นว่าในวัยเด็ก พ่อแม่ควรประพฤติเป็นตัวอย่าง (ร้อยละ 53.33) อันดับที่สองเห็นว่าพ่อแม่ควรสนับสนุนและปลูกฝัง (ร้อยละ 40.00) รองลงมาควรพยายามพูดซ้ำๆ บ่อยๆ (ร้อยละ 20.00) และปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนา (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 9 แสดงวิธีการสอน ในแต่ละช่วงวัย (วัยเด็ก วัยเรียน วัยผู้ใหญ่)

วิธีการสอน ในแต่ละช่วงวัย (วัยเด็ก วัยเรียน วัยผู้ใหญ่)	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
วัยเด็ก		
พ่อแม่ประพฤติเป็นตัวอย่าง	8	53.33
พ่อแม่สนับสนุนและปลูกฝัง	6	40.00
ปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนา	1	6.67
พยายามพูดซ้ำๆ บ่อยๆ	3	20.00
วัยเรียน		
คุณครูอบรมสั่งสอน	15	100.00
พาเข้าร่วมกิจกรรม	5	33.33
วัยผู้ใหญ่		
ให้ตระหนักร่วมกัน	8	53.33
พยายามพูดซ้ำๆ บ่อยๆ	8	53.33
ปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง	2	13.33

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าวิธีการสอน ในแต่ละช่วงวัย คือ 1) วัยเด็ก พ่อแม่ควรประพฤติตนเป็นแบบอย่าง เช่นการไปช่วยงานในชุมชนทั้งงานบุญและการร่วมกิจกรรม รวมถึงพ่อแม่ควรสนับสนุนและปลูกฝังให้แก่เด็ก โดยเริ่มทำกิจกรรมตั้งแต่ในวัยเด็ก ก็จะเกิดการซึมซับได้ นอกจากนี้ก็ต้องพยายามพูดซ้ำๆ บ่อยๆ เพื่อให้เด็กได้รับรู้และเกิดการกระตุ้นอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติตนตามหลักคำสอนศาสนาต่างๆ 2) วัยเรียน ครูอาจารย์จะต้องอบรมสั่งสอนและปลูกฝังด้านจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันควบคู่ไปกับการสั่งสอนความรู้ด้านวิชาการด้วย หากในชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางโรงเรียนจะต้องพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วย 3) วัยผู้ใหญ่ ในชุมชนมีปัญหาเรื่องทรัพยากรเสื่อมโทรม จึงพยายามทำความเข้าใจ พยายามพูดซ้ำๆ บ่อยๆ กับคนในชุมชน ให้ตระหนักร่วมกัน โดยปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง

2.4.2 ผู้รับผิดชอบในแต่ละช่วงวัย (วัยเด็ก วัยเรียน วัยผู้ใหญ่) พบว่า ผู้รับผิดชอบในแต่ละช่วงวัย เห็นว่าในวัยเด็ก ผู้รับผิดชอบควรเป็นหน้าที่ครอบครัว (ร้อยละ 100.00) และมัสยิด (ร้อยละ 73.33) ส่วนในวัยเรียนผู้รับผิดชอบควรเป็นหน้าที่ของครอบครัวและโรงเรียน (ร้อยละ 100.00) นอกจากนี้ในวัยผู้ใหญ่ผู้รับผิดชอบควรเป็นหน้าที่ของครอบครัวและชุมชน (ร้อยละ 100.00)

ตารางที่ 10 แสดงผู้รับผิดชอบในแต่ละช่วงวัย (วัยเด็ก วัยเรียน วัยผู้ใหญ่)

ผู้รับผิดชอบ ในแต่ละช่วงวัย (วัยเด็ก วัยเรียน วัยผู้ใหญ่)	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
วัยเด็ก		
ครอบครัว	15	100.00
มัสยิด	11	73.33
วัยเรียน		
ครอบครัว	15	100.00
โรงเรียน	15	100.00
วัยผู้ใหญ่		
ครอบครัว	15	100.00
ชุมชน	15	100.00

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จะเห็นได้ว่าผู้รับผิดชอบในแต่ละวัยนั้นล้วนเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา สถาบันทางศาสนา และบริบทชุมชนแทบทั้งสิ้น

3. ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและความต้องการในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

3.1 ปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน พบว่า ปัญหา อุปสรรคในกระบวนการเสริมสร้างเกินครึ่งเห็นว่า ความไม่เข้าใจของคนในชุมชนในสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ (ร้อยละ 60.00) อันดับที่สองเป็นความเห็นแก่ตัว (ร้อยละ 26.67) รองลงมาคือความพร้อมของแต่ละคน (ร้อยละ 20.00) เวลาและงบประมาณ (ร้อยละ 13.33) และเป็นการสูญเสียรายได้ (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 11 แสดงปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

ปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
ความไม่เข้าใจของคนในชุมชนในสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ	9	60.00
เวลา	2	13.33
งบประมาณ	2	13.33
ความเห็นแก่ตัว	4	26.67
ความพร้อมของแต่ละคน	3	20.00
การสูญเสียรายได้	1	6.67

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันนั้น เกิดจากความไม่เข้าใจของคนในชุมชนในสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ ส่วนความเห็นแก่ตัว เห็นว่าคนอื่นไม่ได้ไม่เป็นไร แต่ตัวเองต้องได้ก่อน สำหรับความพร้อมของแต่ละคนนั้น เนื่องจากชีวิตประจำวันนั้น เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน อาจจะไม่มีความพร้อมที่จะมาช่วยงาน เวลาในแต่ละวัน อาจไม่มีเวลามาทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้งบประมาณก็มีความสำคัญเนื่องในการทำกิจกรรม การไปอบรม สัมมนา ต้องมีค่าใช้จ่าย และการมาช่วยงานหรือร่วมกิจกรรม อาจต้องเสียสละเวลา จึงเกิดการสูญเสียรายได้จากการทำงานได้

3.2. ข้อเสนอแนะ และความต้องการ ในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

ด้านข้อเสนอแนะและความต้องการภายในชุมชน พบว่าผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ มีความต้องการให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ และถ้อยทีถ้อยอาศัย จำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 20.00) และต้องการให้ชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียว ให้มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเห็นแก่ส่วนรวม นอกจากนี้ยังรวมถึงให้มีความร่วมมือและปลูกฝังเด็กรุ่นใหม่ จำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 6.67) ด้านข้อเสนอแนะ / ความต้องการภายนอกชุมชน พบว่าผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ มีความต้องการให้มีงบประมาณ จากภาครัฐหรือเอกชน (ร้อยละ 60.00) อันดับที่สอง ต้องการให้รัฐส่งเสริมอาชีพอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 20.00) และให้มีเวทีเปิดกว้าง เพื่อมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 12 แสดงข้อเสนอแนะ และความต้องการ ในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน

ข้อเสนอแนะ และความต้องการในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน	จำนวน (n = 15)*	ร้อยละ 100.00
ภายในชุมชน		
มีความสามัคคีกลมเกลียว	1	6.67
จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากทำสิ่งใดก็สำเร็จ	1	6.67
เห็นแก่ส่วนรวม	1	6.67
มีความร่วมมือ	1	6.67
ปลูกฝังเด็กรุ่นใหม่	1	6.67
พึ่งตนเองได้	3	20.00
ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์	3	20.00
ถ้อยทีถ้อยอาศัย	3	20.00
ภายนอกชุมชน		
มีเวทีเปิดกว้างเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	1	6.67
งบประมาณจากภาครัฐหรือเอกชน	9	60.00
รัฐส่งเสริมอาชีพอย่างต่อเนื่อง	3	20.00

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าข้อเสนอแนะและความต้องการภายในชุมชน อยากให้ชุมชนมีการพึ่งตนเองให้ได้อยู่ด้วยกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย รวมถึงให้มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ให้มีความสามัคคีกลมเกลียว ให้มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้มาก ทำสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จ มีการแบ่งปัน ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในชุมชน อีกทั้งต้องปลูกฝังเด็กรุ่นใหม่ให้มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ส่วนข้อเสนอแนะและความต้องการภายนอกชุมชนนั้น อยากให้มีงบประมาณจากภาครัฐหรือเอกชน มาสนับสนุนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลสาบ โดยคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน ส่วนภาครัฐควรส่งเสริมอาชีพอย่างต่อเนื่องและควรมีเวทีเปิดกว้างเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ

สำหรับความสัมพันธ์กับชุมชน มีการรับรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน จากปริมาณสัตว์น้ำลดลง ลักษณะของน้ำและดินที่เปลี่ยนแปลงไป และไม่สามารถคาดการณ์ได้เหมือนในอดีต สาเหตุการ

เปลี่ยนแปลงเกิดจากการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก เครื่องมือประมง การปิดป่ากระวะ และน้ำเสียจากการทำเกษตร และอุตสาหกรรม คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติโดยเป็นแหล่งอาหาร แหล่งรายได้ และเป็นวิถีชีวิต แม้สาเหตุหลักจะมาจากทั้งกระบวนการอุตสาหกรรม และความเป็นเมือง แต่พฤติกรรมของคนในชุมชนต่อทรัพยากรธรรมชาติก็มีผลเช่นกันและน่าเป็นสิ่งที่ช่วยในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างรวดเร็วและเป็นไปได้มากที่สุดในระยะเบื้องต้น ลักษณะจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน ลักษณะนิสัยของผู้ที่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรมนั้น ต้องเป็นผู้ที่เสียสละ อดทนอดกลั้น แบ่งปัน เห็นแก่ส่วนรวม ซื่อสัตย์ ไม่หวังผลตอบแทน มีความเมตตากรุณา เคารพกฎ กติกาและให้โอกาสผู้อื่น สำหรับวิถีคิดและวิถีปฏิบัตินั้น คิดว่าทำเพื่อชุมชนให้เกิดการพัฒนา มีความเข้มแข็งยั่งยืน ทุกคนในชุมชนมีการพึ่งพากัน เพื่อลูกหลานในอนาคต และให้เข้าใจงานที่ตนเองทำ โดยวิถีปฏิบัติควรเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มในชุมชน ร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูทะเลสาบ สร้างกลุ่มขึ้นในชุมชน และการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อีกทั้งยัง พุศุขุย แลกเปลี่ยนด้วยกัน

วิธีการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน เหตุผล ความสำคัญ ความจำเป็น ของการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรมนั้น ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี เกิดการร่วมมือ ประสพผลสำเร็จลุ่ล่งไปด้วยดี นอกจากนี้ชุมชนจะพัฒนาได้ง่ายขึ้น และเกิดอาชีพที่ยั่งยืน สำหรับวิธีการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน ต้องชักชวนกันไปอบรม สัมมนา รวมทั้งพยายามพุดุขุยให้ฟังบ่อย ๆ อาจบอกกล่าวถึงประโยชน์และสิ่งที่ได้รับ และสอนลูกสอนหลาน เทคนิคการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันนั้น ควรปฏิบัติเป็นตัวอย่าง พยายามพุดุขุยให้ฟังบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ ชักชวนเข้ากลุ่มในชุมชน และต้องเป็นผู้ให้ก่อน นอกจากนี้พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันนั้น ได้ร่วมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม ปักเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ รวมถึงการจับสัตว์น้ำตามขนาดเท่านั้น ทำความเข้าใจกับคนในชุมชนและออกกฎระเบียบกติกา สถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน เป็นหน้าที่ของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนาและบริบทชุมชน

ขั้นตอนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน วิธีการสอนในแต่ละวัย ในวัยเด็ก พ่อแม่ประพุดุขุยเป็นตัวอย่าง สนับสนุนและปลุกฝัง พยายามพุดุขุยซ้ำ ๆ บ่อย ๆ และปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนา ส่วนวัยเรียน คุณครูอบรมสั่งสอนแทรกเนื้อหาและพาเข้าร่วมกิจกรรม และวัยผู้ใหญ่ ให้ตระหนักถึงปัญหา ร่วมกัน พยายามพุดุขุยซ้ำ ๆ บ่อย ๆ และปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง ผู้รับผิดชอบในแต่ละวัยนั้น วัยเด็กควรเป็นครอบครัวและมีศิด วัยเรียนควรเป็นครอบครัวและโรงเรียน และวัยผู้ใหญ่ควรเป็นครอบครัวและชุมชน

ปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันนั้น เกิดจากความไม่เข้าใจของคนในชุมชนในสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ ส่วนความเห็นแก่ตัว เห็นว่าคนอื่นไม่ได้ไม่เป็นไร แต่ตัวเองต้องได้ก่อน สำหรับความพร้อมของแต่ละคน เนื่องจากชีวิตประจำวันเกี่ยวข้องกับการทำงานหากิน อาจจะไม่มีความพร้อมที่จะมาช่วยงาน เวลาในแต่ละวันก็ยังเกี่ยวข้องกับการทำงานหากิน อาจไม่มีเวลามาทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม นอกจากนั้นงบประมาณก็มีความสำคัญเนื่องจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ การไปอบรม สัมมนาต้องมีค่าใช้จ่าย ทั้งค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าน้ำมันรถ และการมาช่วยงานหรือร่วมกิจกรรม อาจต้องเสียสละเวลา จึงเกิดการสูญเสียรายได้จากการทำงานได้

ข้อเสนอแนะและความต้องการภายในชุมชน อยากให้ชุมชนมีการพึ่งตนเองให้ได้อยู่ด้วยกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย รวมถึงให้มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังอยากให้มีความสามัคคีกลมเกลียว อยากให้มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้มาก ซึ่งจะทำให้สิ่งใดก็จะประสบความสำเร็จ มีการแบ่งปัน ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในชุมชน อีกทั้งต้องปลูกฝังเด็กรุ่นใหม่ให้มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ส่วนภายนอกชุมชนนั้น อยากให้มีงบประมาณจากภาครัฐหรือเอกชน มาสนับสนุนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลสาบ โดยให้คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน และภาครัฐควรส่งเสริมอาชีพอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควรมีเวทีเปิดกว้างเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ บิดา มารดา ปู่ย่าตายาย ต้องมีเวลาให้กับบุตรหลานของตัวเองให้มากขึ้น ดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น สถาบันทางการศึกษาคควรนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และจัดกิจกรรมเสริมเมื่อชุมชนมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือ แบ่งปันกันในชุมชน สร้างความผูกพันระหว่างเด็กและเยาวชนกับสถาบันทางศาสนา และในการจัดตั้งกลุ่มหรือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ควรจะให้เยาวชน ได้เข้ามามีบทบาทเป็นสมาชิกหรือเป็นผู้สังเกตการณ์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ควรทำการศึกษาบทบาทของสถาบันทางสังคมที่มีส่วนในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม และควรทำการศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป ด้วยเหตุว่าในการศึกษาครั้งนี้มีช่วงระยะเวลาจำกัดและเวลาที่ตรงกันของผู้ศึกษากับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ การเจาะลึกอาจจะไม่เต็มที่ อาจมีลักษณะเด่นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ที่ยังไม่ปรากฏเด่นชัดนัก ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตและน่าพิจารณาว่ามีบางรายที่ให้ข้อมูลเข้าลักษณะองค์ประกอบที่เด่นชัด และอาจจะเป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งต่อไป รวมทั้งควรทำการศึกษาเปรียบเทียบชุมชนทั้ง 4 ภาค ในประเทศไทย เพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบทางด้านจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

เอกสารอ้างอิง

- นราธิป แก้วทอง 2550. กระบวนการเสริมสร้างทุนทางสังคม เพื่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านใหม่คุณธรรม อำเภอัญญาคีรี จังหวัดขอนแก่น. ภาคนิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิเชียร แพทยาคม, หลวง. 2505. จิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิษชุดา แก้วศิริ 2555. กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของชุมชน:กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านภูผา*ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. การค้นคว้าอิสระ
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- หฤทัย อจปรุ. 2544. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต
และความสามารถในการเรียนรู้มหาบัณฑิต. (โสตทัศนศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำร่อน ปะดุกาและคณะ. 2550. เปิดประตู...สู่เกาะหมาก. สงขลา: หจก.โฟ-บาร์ค.